

KATONA JÓZSEF: BÁNK BÁN
SZEMELVÉNYEK

ELSŐ SZAKASZ

BÁNK

De hát *Melinda!* oh! hát a *haza!*
Itten Melindám, ottan a hazám -
A pártütés kiáltoz, a szerelmem
Tartóztat. - Énrám bíz a szűnnyadó
Gondatlan - énrám tevé le a
Szegény paraszt elfáradt csontjait:
Nem vélik ők a zendülést, mivel
Bánk a király személye - esküszöm
Meg is fogok felelni ennek, és
Habár tulajdon síromon fog is
A békességetek virággani. -
Szedd rendbe, lélek, magadat és
szakaszd
Szét mindazon tündéri láncokat,
Melyekkel a királyi székhez és
A hitvesedhez, gyermekidhez, oly
Igen keményen meg valál kötözve!
Úgy állj meg itt, *pusztán*, mint akkor,
a-
Midőn az alkotó szavára a
Reszketve engedő chaos magából
Kibocsátja. - Két fátyolt szakasztok
el:
Hazámról és becsületedről. A
Bocsánatot hörgés közt is
mosolygom,
Ha ölettetésem ezekért léssen! - Egy
Mennykőcsapás ugyan letépheti
Rólam halandóságom köntösét: de
Jóhíremet ki nem törölheti.

MÁSODIK SZAKASZ

Második jelenet

PETUR

Ne erőszakoskodjál magadon! Tudom
Én jól, hogy elvesztette lelked egy
Részét arany nyugalmának. -
Panasszát
Nem hallod elnyomtatott
Hazádnak és nem látod, mint potyog

Hazádfiának orcáján le könnye? -
Ez a merániaknak izzadoz;
Amaz merániaknak a hasát
Hizlalja vérverejtékeivel; ez
Bőrét siratja, mert merániak
Takargaták be abba testeket.

[...]

BÁNK

S mit véte nektek e meráni asszony?

[...]

PETUR

Mi a királyt imádjuk - ámde egy
Endrében - egy férfiú-királyt
imádunk,

Meráni asszony nem kell itt soha.

BÉKÉTELENEK

Nem, nem!

PETUR

Görög, gubás, bojér, olasz,
Német, zsidó, nekem mihelyst fejét
A korona díszesíti, mindegy az,
Mert szent előttem a királyom, és az
Asszonyt becsülöm - ah, de mégis
annak

Én engedelmeskedni nem tudok,
Nem, nem tudok, mint Endre a
királyunk!

[...]

Bánk, nem felelsz? - Tulajdonukat
el-

Vevé s od'adta a hazájabéli
Cinkosinak, s kihúzta a szegény
Magyarnak a kezéből a kenyért s azt
Megette a meráni fegyveres.
Lerontatá atyáink várait,
S meráni fegyverest rakott oda;
Elszedte hivataljainkat és
A pusztá bán-névvel cifrázta fel.

[...]

BÁNK

És így hazátok elbúsultjait
Játszani akarjátok s királytokat
Úgy tenni a királyi székre, hogy

Gertrúdis estén szíve megrepedjen?
[...] egyszersmind szeretni
Is, ölni is szándékoztok; mivel
Gertrúdis éppen a király maga!

PETUR

Ne élne vissza hát azzal s ne kapna
Vasas marokkal a magyar javak
Közé; mivel részemről én bizonynal
Orrára kész vagyok koppintani.

BÉKÉTELENEK

Mi is!

BÁNK

De ő azért mégis csak az marad.

PETUR

No nekem ugyan nem az! [...]
Meg kell erősítenie régi (szent
Első királyunktól kitett) szabadság-
Beli jussainkat; [...]
Mindaddig azt fogom kiáltani; üsd az
Orrát, magyar, ki bántja a tied'!

BÉKÉTELENEK

Üsd, üsd!

BÁNK

S ezen szokást tekintve, mi
Szükség setétben bódorogni? Ha
Törvény s szokás szerént
cselekszetek, nem

Csak én, hanem minden magyar
segítő

Kezét sietve nyújtaná -

MIND (*Peturon kívül mintha hályog esne
le szemökről*).

Igaz.

BÁNK (*csendességgel*).

[...] mivelhogy zendülésbe' nem
Fog-é kiömleni az ártatlanok-,
A felebarátjainknak vére is?

[...]

És tagja légyek e rossz társaságnak
Itt én is? ártatlan vért ontani
Segítsek? és abban eszköz legyek,

hogyan

Jajgasson a szabadságunk miatt
Szegény magyar hazám? -
Az éltöket s a nyugodalmokat
Kockára tégyük polgártársainknak,
Kik, mint szülőinket, bennünket is
Táplálnak! - És miért?
[...]

Vétkül tulajdonítsuk azt neki,
Hogy a felekezését jobban szeretné,
Mint a magyarságot? - Ha németek
Között közületek király lehetne
Egyik, nem elsőbb volna-e előtte
Még ott is a magyar?

BÉKÉTELENEK (*gondolkozva,
dörmögve*).

Hisz az való.

BÁNK

És ennek ellenét kívánja még-
Is mindenik; sőt azt akarja, hogy
Úgy tégyek én is. - Nem, magyarok!

soha

Azt tenni nem fogom. [...]
Hogy Bánk leüljön a setét szövetség
Gyász-asztalához, ahhoz nem

csekélyebb

Mint bánki sértődés kivántatik.

[...]

BÉKÉTELENEK (*Bánkhoz állanak*).

PETUR (*eleikbe futván*).

Az Istennek kenettje Endre, nem
Gertrúd! ez a rabló az nem lehet!
Azért csak érjem el, torkon fogom,
S királyi széke kárpitjának a
Zsinórjával fojtom beléje lelkét.

[...]

BÁNK

Várdán, belőled most a nemzeti
Rút gyűlölet, nem az igazság beszél.
Jertek velem, magyarok! szánjátok

ötet,

Mert nem gonoszságért gyűlöl, hanem
Azért, mivel más más köntöst visel.

MIND

Gyerünk!

PETUR

Kiholtak szabadítóid, oh

Te vasravert hazám? no nyeld le a
bilincsed

Jajgatva s edd magadnak a halált!
Nem kényszerítelek - magam is tudok
Hóhérja lenni azon utálatosnak! (*El
akar.*)

BÁNK

Megállj! - Ezen haza- s felségámulót
Láncokba verjétek - parancsolom.
Én, a király személye, én - maga
Parancsol Endre a király! -

PETUR (*Bánk lábaihoz hajol*).

Királyom!

BÁNK (*elérzékenyedve felemeli*).

Petur, Petur, kedves bátyám, ölelj meg!

Látod, hová tud téged csak neve
Is vinni Endrének! ládd, mint buzogsz
Érette, mégis a szívét akarnád
Kitépni! - Hát jut-é eszedbe még a
Testvéri háború? Te ott is Endre
Pártján valál, - s midőn jószágitat
Elszedte Elmerik király -

PETUR

Eressz!

BÁNK

Hozzám jövél szökésed éjjelén,
Még egyszer elmentünk a cinterembe
Együtt - lerogytál ott atyádnak a
Sirjára, s azt mondád: "Igazad vala
Atyám, - **az Isten nem segít soha
Felkent királyok ellen!** [...]"

PETUR (*Bánk nyakába esik*).

Öcsém! - az Isten nem segít soha
Felkent királyok ellen! - Már legyen
Akárkié a föld és a vagyon -
Egy szív *marad*; s így - szent

haza, *békesség!*

MIND (*Bánkhoz tolakodnak*).

Az - *békesség!* -

[...]

(Biberach érkezik)

HARMADIK SZAKASZ

TIBORC

[...]

A jó merániak legszebb lovon
Ficákolódnak - tegnap egy kesej,
Ma szürke, holnap egy fakó: - nekünk
Feleség- és porontyainkat kell befogni,
Ha veszni éhen nem kívánczunk.
Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
Úgy, mintha mindenik tagocska benne
Egy-egy gyomorral volna áldva: nekünk
Kéményeinkről elpusztúlnak a
Gólyák, mivel magunk emészjtük el
A hulladékot is. Szép földeinkből
Vadászni berkeket csinálnak, a-
Hová nekünk belépni nem szabad.

S ha egy beteg feleség, vagy egy szegény
Himlős gyerek megkívánván, lesújtunk
Egy rossz galambfiat, tüstént kikötnek,
És aki száz meg százezert rabol,
Bírāja lészen annak, akit a
Szükség garast rabolni kényszerített.

NEGYEDIK SZAKASZ

[...]

GERTRUDIS (*szünet után*).

Bánk itt maradt?

BÁNK

Igen.

[...] GERTRUDIS

Adj számot - [...]

BÁNK

Bejártam az

Országot és mindenfelé csak az
Elbúsulást találtam. Udvarod'
Átkozza minden és hazádfiit. -
Szerette jó királyunk, Endre! hogy
Fogod találni népedet? [...]
Egy szájjal, egy lélekkel azt kiáltá
Minden magyar hozzám: "Ez

egynehány

Keserves esztendő alatt magyar
Törvényeink magyar hazánkon úgy
Fityegnek, amiképpen egy pelengér-
Oszlopra állította mocskos tettinek
Táblája." [...]

Asszonyom! Ha útam innen
Hóhér kezébe vinne engemet? - [...]
Neked

Csak egy szavadba kerülne, mégis a

hit-

Szegést előbbvalónak gondolád -
Neked csak egy kicsiny reményt vala
Szükség hazudnod - egy csekély

ígéret

A zendülést elnyomhatná; de az
Erőszakos rimánkodás szokatlan
Nálad. Te híveidnek a porig
Alázatosakat véled, kik úgy
Mosolyganak, miképp parancsolod.

[...]

Azt képzeléd, hogy isten vagy, mivel
Letérdepeltek híveid, midőn
A láncokat reád rakták. [...]

GERTRUDIS (*megsértett büszkeségének*

legnagyobb dühével felugrik).

Gonosz hazug! ki tette azt? -
Légy átkozott Melindáddal! legyen
Örökre átkozott az a kölyök, kit
Gyalázatombra szült Meránia!

BÁNK

Melinda jó nevét te hagytad az
Udvarnak a nyelvére tenni: légy most
Isten s hitesd el vélek, hogy Melinda
Bánk bánra érdemes: úgy letérdelek,
S imádlak, én, kit ők nevetnek.

GERTRUDIS (*keserűen*).

Úgy? -

Csak hadd nevensenek; [...]

BÁNK

Szörnyeteg! kész

Lennél te is kacagni? -

GERTRUDIS (*kiált*).

Emberek!

OTTÓ (*az oldalszobából jön*).

Néném! Az istenért! - (*megijedve*).

Bánk bán!

(*Visszaszalad s becsapja maga után
az ajtót.*)

BÁNK (*hasztalan igyekeztén a bezárt
ajtón utána rontani.*)

Ha, fattyú! [...]

Örökre átkozott légy, átkozott!

És átkozott a hely, melyben születted!

GERTRUDIS [...]*Bánk utolsó szavára,
mint egy tigris, nekidühödve,
tört kap, és Bánkba akarja ütni.*

Hitvány, ne bántsд hazámat!

BÁNK

Én? - Kerítő!

(*Megfordulván, kitekeri kezéből a
gyilkot.*)

GERTRUDIS (*sikoltva fut az asztalig*).

BÁNK (*utoléri és agyonszurdálja*).

Sziszegj - sziszegj, kígyó! te itt
maradtál.

GERTRUDIS (*lerogy*).

Ah!

BÁNK (*merően áll, reszketve egyenesíti ki
ujjait*

- *a tör kiesik kezéből, melynek zördülésére
felijed*).

**Vége! volt - nincs; de ne tapsolj,
hazám -**

Ni! - reszket a bosszúálló -

[...]

ÖTÖDIK SZAKASZ

BÁNK [...]

**Nincs a teremtésben vesztes, csak én!
Nincs árva más több, csak az én
gyermekem!**

KIRÁLY (*magába - indulatoskodik*).

Nincs? - - Mostan érzi veszteségemet.

Ő boldog ember! enyhülést szerezhet;

Szabad folyáson úszhat a dühe:

Hallgatni kell nekem - király vagyok.

[...]BÁNK

Az ég siket fájdalomaimra -

Vég semmiség az én ítéletem -

Az Isten engem büntetésre nem

Tart érdemesnek; - az angyal, mely

jegyezte

Botlásaimnak számát, ily következt

Húzó legelső lépésemkor el-

Rémült dicső helyén és félrefordult

Könnyes tekintettel törölte ki

Nevemet az élet könyvéből.

KIRÁLY

Serkenj fel összerontatott igazság;

De én elégtételt veszek. - Vigyétek.

(*Merően néz maga elébe.*)[...]

SOLOM (*szánakozva Bánkra mutat*).

Nézd, uram, e csüggedést! -

Király,

A büntetés már ennek irgalom.

KIRÁLY (*semmire sem figyelmez*).

[...] Irtóztatóan büntetted, Istenem!

Jól értelek; kivetted a kezemből

Pálcámat; - én imádlak! Így magam

Büntetni nem tudtam - (*magában*) -

nem mertem is.

Magyarok! előbb mintsem magyar
hazánk -

Előbb esett el méltán a királyné!